

VAMMAISFOORUMI
Vammaisjärjestöjen yhteinen ääni

Vammaisfoorumi ry
Finnish disability forum
Handikappforum rf

Lausunto
15.5.2018

Eduskunta
sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle lukiolaiksi sekä laeiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta HE 41/2018 vp

Vammaisfoorumi ry kiittää eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi valiokunnan käsitellessä hallituksen esitystä lukiolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Vammaisfoorumi on 30 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Jäsenjärjestöjensä kautta se edustaa noin 280 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ja yhdenvertaisuuslaki

Vammaisfoorumi muistuttaa, että lukiota kehitettäessä on otettava huomioon läpileikkaavasti YK:n vammaisyleissopimus. Ratifioitu sopimus on tullut voimaan 10.6.2016 ja sen velvoitteita on noudatettava. Sopimuksella on kattavuutensa vuoksi erittäin merkittävä vaikutus vammaisten ihmisten oikeuksien ja olojen järjestämiseen.

Yleissopimuksen läpileikkaavina, valtioita velvoittavina periaatteina ovat muun muassa yhdenvertaisuuden, esteettömyyden ja osallisuuden toteutuminen. Yhdenvertaisuuden toteutumiseksi yleissopimus velvoittaa kohtuullisten mukautusten tekemiseen.

Koulutusta käsittelee yleissopimuksen 24 artikla. Artiklan säännökset velvoittavat takaamaan yhdenvertaisen oikeuden koulutukseen. Vammaisia ihmisiä ei saa sulkea koulutusjärjestelmän ulkopuolelle vammaisuuden vuoksi. Lisäksi vammaisia ihmisiä varten on tehtävä heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset.

Yleissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Se kattaa laajasti kaiken rakennetusta ympäristöstä viestintään sekä erilaisiin palveluihin mukaan luettuna sähköiset palvelut.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:ssä säädetään koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta tehdä kohtuullisia mukautuksia säädetään yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä.

Koulutuksen järjestämisessä kohtuullisten mukautusten alaan kuuluvat opiskelemaan pääsemiseksi, opintojen suorittamiseksi ja opinnoissa etenemiseksi ihmisen vamman vuoksi tarvittavat mukautukset. Näitä ovat esimerkiksi tarvittavat erityisjärjestelyt, kuten asianmukaisen tilan varaaminen koetilanteessa, tarvittavan lisäajan antaminen kokeen suorittamiseksi, koetehtävien antaminen soveltuvassa saavutettavassa muodossa tai henkilökohtaisen avustajan antaman teknisen avun, kuten kirjoittamisen salliminen koetilanteessa. Koska esitettävässä lukiolaissa korostetaan kansainvälisyyttä, myös erityisjärjestelyt vaihto-opiskelumahdollisuuden toteuttamiseen lukiokoulutuksen aikana kuuluvat perustellusti kohtuullisten mukautusten alaan.

Koulutuksen järjestäjän tiedon puute tai koettu vaikeus tehdä kohtuullisia mukautuksia ei voi olla peruste siihen, ettei yksittäistapauksessa tarvittavia kohtuullisia mukautuksia tehdä vammaiselle opiskelijalle. Kohtuullisten mukautusten epääminen on eräs nimenomaan vammaisia ihmisiä koskeva syrjinnän muoto eikä syrjintää poista se, että koulutuksen järjestäjä ei tiedä sen olevan syrjintää, vaan tilannetta arvioidaan menettelyn tosiasiallisten seurausten ja vaikutusten sekä vammaisen opiskelijan ihmisoikeuksien näkökulmasta.

2 luku Koulutuksen järjestäminen

4 § Koulutuksen järjestämisluvan myöntämisedellytykset

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pykälän 1 momentissa luvan myöntämisen edellytyksiksi todetaan muun muassa koulutuksen järjestämiseen tarvittavat asianmukaiset, turvalliset ja terveelliset tilat ja välineet.

Vammaisfoorumi edellyttää, että tiloihin ja välineisiin lisätään esteettömyys ja saavutettavuus. Tämä on perusteltua YK:n vammaisyleissopimuksen näkökulmasta.

Esteettömyys sisältää muun muassa mahdollisuudet liikkua lukion tiloissa sujuvasti pyörätuolilla tai muulla liikkumisen apuvälineellä, akustiikan ja muun kuulemisympäristön toimivuuden kuulovammaisten ja kuulonäkövammaisten kannalta sekä valaistuksen ja kontrastien tarkoituksenmukaisuuden näkövammaisten ja kuulonäkövammaisten kannalta.

Muutettuna yksityiskohtaisten perustelujen kohta on seuraava: "koulutuksen järjestämiseen tarvittavat asianmukaiset, turvalliset, terveelliset, esteettömät ja saavutettavat tilat ja välineet".

5 luku Opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet

28 § Oppimisen tuki

Pykälän 1 momentin mukaan opiskelijalla, jolla on oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea hänen yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan erilaisia syitä ei ole tarpeen luetella laissa. Perusteluissa esimerkkeinä mainitaan muun muassa luki- ja kirjoitushäiriöistä kärsivät opiskelijat, sairauden tai vamman vuoksi erilaisista oppimisvaikeuksista kärsivät opiskelijat tai opiskelijat, joiden hankala perhe- tai muu elämäntilanne heijastuu opinnoissa oppimisvaikeuksina.

Uutta pykälää on verrattu ammatillisesta koulutuksesta säädetyn lain (531/2017) 64 §:ään, jossa säädetään erityisestä tuesta. Kyseisen pykälän ensimmäinen virke on seuraava "Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi".

Vamma ei tarkoita oppimisvaikeutta eikä oppimisvaikeus ole vamma. On vammaisia opiskelijoita, oppimisvaikeuksista kärsiviä opiskelijoita sekä opiskelijoita, joilla on sekä vamma että oppimisvaikeus.

Vammaisfoorumi huomauttaa, ettei pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa säädetä mitään, vaan niissä perustellaan ja taustoitetaan pykälän sisältöä. On välttämätöntä, että pykälätasolle lisätään maininta vammasta, sillä nykyisellään pykälä rajaa vammaiset opiskelijat lukiossa annettavan oppimisen tuen ulkopuolelle. Lisäksi se on ristiriidassa YK:n vammaisyleissopimuksen kanssa.

Samoin pykälätasolle on lisättävä maininta yhdenvertaisuuslain mukaisista kohtuullisista mukautuksista. Niistä ei ole mainintaa edes tämän pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa. Sen sijaan ne on mainittu 29 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa, mutta kyseinen maininta ei vaikuta tähän pykälään.

Vammaisfoorumi edellyttää, että pykälän 1 momentti muutetaan kuulumaan seuraavasti:

"Opiskelijalla, jolla on vamman, sairauden, kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Vammaisella opiskelijalla on oikeus yhdenvertaisuuslain mukaisiin kohtuullisiin mukautuksiin."

33 § Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen ja opiskelijakunta

Pykälässä säädetään opiskelijakuntatoiminnasta sekä eri tavoin toteutettavasta opiskelijoiden osallisuudesta. Vammaisten opiskelijoiden osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet on varmistettava. Lisäksi pykälän yksityiskohtaisiin perusteluihin on lisättävä maininta yhdenvertaisuuslain mukaisista kohtuullisista mukautuksista.

Lisätietoja Näkövammaisten liitto ry, järjestöjohtaja Sari Kokko, 050 401 5802,
sari.kokko@nkl.fi

Vammaisfoorumi ry

Sari Laiho
puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
pääsihteeri